

Morfologia otwartej przestrzeni osiedli powstałych z wielkiej płyty: postrzeganie pieszych (na przykładzie osiedla Sychów we Lwowie, Ukraina)

The Morphology of Open Spaces within Large-Panel Housing Estates: the Pedestrian Perception (a case study of Sykhiv estate in Lviv, Ukraine)

Streszczenie

Artykuł dotyczy problemu otwartych przestrzeni osiedli, zbudowanych w okresie ZSRR w latach 60.–80. XX w., w szczególności, ich funkcji, jako strefy dla pieszych. Podczas gdy przestrzenie te według początkowych założeń miały być najbardziej popularnymi miejscami dla socjalizacji i rekreacji mieszkańców, dziś są one przede wszystkim postrzegane, jako anonimowa, nieprzyjazna dla pieszych przestrzeń, pozbawiona wyraźnej identyczności.

Z powodu przesadzonej skali, jak również funkcjonalnej i przestrzennej monotonii, obszary otwartej przestrzeni osiedli mieszkalnych z wielkiej płyty, spontanicznie transformowano zgodnie ze zmianami w latach 90. XX w. w kontekstach socjalnych, ekonomicznych, kulturalnych. W artykule przeanalizowano proces transformacji przestrzeni, aspekty dostępności, hierarchię przestrzeni i jej percepcji przez pieszych. Artykuł także zawiera badanie jakościowych cech otwartych przestrzeni osiedla Sychów we Lwowie (Ukraina) na materiale fotograficznym zaczerpniętym z portalu społecznościowego Instagram.

Abstract

The article deals with the problem of open spaces within large-panel housing estates built in 1960–1980's in the former USSR, particularly their functioning as pedestrian areas. While open spaces were originally meant for socialization and recreation, nowadays they are largely perceived as anonymous pedestrian-unfriendly places with no identity.

Due to exaggerated scale as well as functional and spatial homogeneity, open spaces within large-panel housing estates were spontaneously transformed in 1990's to meet the requirements of new social, economic and cultural contexts. The article focuses on the process of their transformation while considering such aspects as accessibility, privacy and users' ability to interact with a space and navigate within it. The article also includes a case study of qualitative features of open spaces within Sykhiv housing estate in Lviv, Ukraine, on the basis of material from Instagram social networking service.

Słowa kluczowe: osiedla mieszkaniowe z wielkiej płyty, przestrzeń dla pieszych, otwarta architektoniczna przestrzeń, publiczna przestrzeń, socjalna przestrzeń, transformacja, fotografia, Sychów

Keywords: large-panel housing estates, pedestrian area, open architectural space, public space, social space, transformation, photography, Sykhiv

W ostatnich dziesięcioleciach coraz więcej pojawia się badań przestrzeni miejskiej, gdzie „życie między budynkami” staje się głównym wyznacznikiem komfortu życia, a potrzeby pieszych wysuwają się na plan pierwszy [6]. Dziś urbaniści starają się znaleźć odpowiedź jak uczynić przestrzeń publiczną miejscem dla bezpośredniej lub pośredniej interakcji pomiędzy jej

In the last decades researchers have paid considerable attention to urban space, where 'life between buildings' is the main determinant of city comfort, and pedestrians' needs are of first priority [6]. Today urbanists are trying to find out how to improve public space and make it a place for direct or mediated interaction between users as well as to study the connection between pedestrians' behavior and space.

użytkownikami, jak poznać relacje między zachowaniem ludzi i przestrzenią.

Aktywnie zaczęto wracać do tego tematu po uświadomieniu sobie poważnych zmian w rozwoju obszarów miejskich w drugiej połowie XX wieku. W byłym Związku Radzieckim zasady modernistyczne przyjęły się razem z ideologią socjalistyczną i znacząco wpłynęły na przestrzeń publiczną miasta oraz codzienne zachowania ludzi. Kolejnym wyzwaniem była adaptacja otwartej przestrzeni socjalistycznego miasta do zdecentralizowanego zarządzania oraz ekonomii rynkowej na początku lat 90. XX w. Obecnie w wielu kontekstach taka przestrzeń przejawia się w odmienny sposób, a każdy przypadek wymaga oddzielnego badania [16].

Otwarta przestrzeń radzieckiego miasta pozostawała w absolutnej władzy państwa; choć formalnie należna każdemu, to jednak w praktyce była tylko „miejscem kolektywnych akcji kontrolowanych przez władzę” [18]. Ogólnie w radzieckim dyskursie pojęcia „społeczna przestrzeń” nie używało się, a w oficjalnych dokumentach było zastępowane przez „otwartą architektoniczną przestrzeń” [18]. Pragmatycznie opisywano go jak „niezabudowane terytorium [...], które tworzą system otwartych przestrzeni, mających zdrowotne i komunikacyjno-rekreacyjne funkcje i aktywnie wpływają na artystyczno-estetyczną wyrazistość zespołów miejskich. Także – gospodarczo-techniczne przestrzenie, które przeznaczone są dla komunalnego i transportowo-drogowego urzędnictwa miasta, takie jak parkingi, przemysłowe obszary, podjazdy, ulice, drogi itd.” [14].

W latach 60.–80. XX w. nowe przedsiębiorstwa przemysłowe i towarzyszące im osiedla opanowały olbrzymie tereny. Podejście modernistów, obciążone ideologicznym podłożem, istotnie zaważyło na kształtowaniu nowych obszarów przestrzeni publicznej. Zdecydowanie zmieniło się też ich postrzeganie przez pieszych.

Podstawą nowej zasady rozwoju miasta było założenie *mikrorajonu* – samowystarczalnej urbanistycznej jednostki. *Mikrorajon* definiują, jako „pierwotny strukturalny element socjalnej i urbanistycznej organizacji terytorium mieszkalnego w systemie osiedla mieszkalnego jak zespół budynków mieszkalnych, instytucji kulturalnych i serwisów obsługi codziennego życia, terenów zielonych, otwartych obiektów sportowych i innych elementów architektury krajobrazu” [11].

Osiedla mieszkaniowe miały bardzo sztywną logikę budowy, która opierała się na stopniowym systemie obsługi ludności, a położenie i promień dostępności jej zakładów formowały sieć ciągów pieszych.

Zakłady systemu stopniowej obsługi były rozdzielone na 3 grupy, zależnie od częstotliwości użycia:

- poziomowi *mikrorajonu* odpowiadały zakłady codziennej albo „pierwotnej” obsługi (szkoły, przedszkola, sklepy spożywcze i zakłady obsługi komunalnej);
- następny poziom to osiedle mieszkaniowe, które jednoczy kilka *mikrorajonów*, i ma w swojej strukturze zespół instytucji publicznych, wykorzystywanych okresowo (kina, restauracje, polikliniki, sklepy artykułów przemysłowych itp.);
- trzeci poziom przyjęto, jako skalę miasta, któremu odpowiadają zakłady, jakie są wykorzystywane nieregularnie albo sporadycznie [12].

Active research of this subject started after the consequences of fundamental changes in city planning principles of II half of 20th century were realized. In former USSR countries modernistic principles were consolidated with socialistic ideology and strongly influenced public space and people's everyday practices. The next challenge was socialistic city open space adaptation to decentralization and market economy conditions at the beginning of 1990's. Today such spaces acquire absolutely different characteristics in different contexts and every single case requires separate research [16].

The open space of a Soviet city was completely ruled by the state. Formally it belonged to everyone, but in practice it was just 'a place of collective actions controlled by the authorities' [18]. In such conditions city dwellers looked for alternative places where they could communicate and interact and found them outside main public spaces [18]. In general, the notion 'public space' was not used in the Soviet discourse and in official documents was replaced with the notion 'open architectural space' [18]. It was pragmatically determined as 'undeveloped areas [...], which form a network of open spaces having recreational and communicational functions and greatly contribute to artistic and esthetic expressiveness of city architectural ensembles, and also economic and technical areas, the purpose of which is city communal and traffic arrangement, such as parking lots for private transport, household lots, traffic ways etc.' [14].

In the period between 1960's and 1980's huge areas were built up with industrial enterprises and the so-called 'dormitory' estates. The modernists' approach merged with ideological background influenced the formation of the public space of these new housing estates to a great extent. Accordingly, the pedestrians' perception of the public space changed fundamentally.

Microrajon (microdistrict) as a self-contained unit formed the basis of the new urban planning principle. *Microrajon* can be defined as 'a primary structural element of social and urban-planning organization of a residential area in the system of residential district as a complex of residential buildings as well as cultural and everyday service institutions, green areas, sport grounds and other elements of landscape design' [11].

Housing estates were built according to a strict plan which was based on the 'Stepped System Services'. The location and accessibility radius of its institutions formed a pedestrian network.

Facilities of the Stepped System of Services were divided into 3 groups depending on the frequency of use:

- daily or 'primary' facilities correspond to the *mikrorajon* level (schools, kindergartens, grocery stores and communal services);
- the next level is formed by the housing estate, which unites a few *mikrorajons* on the basis of a complex of cultural institutions and services of periodical use (cinemas, restaurants, polyclinics, department stores etc.);
- the highest level is that of the city, which is formed by facilities used episodically [12].

All the facilities of *mikrorajon* and housing estate level had to be located within pedestrian accessibility. Facilities of the city level could be accessed due to public transport communication. The structure of housing estates provided minimum area for parking private vehicles [10].

Zakłady na poziomie osiedla i mikrorajonu znajdowały się w granicach pieszej dostępności, do zakładów w skali miasta przewidywano już dostęp transportem komunalnym. Struktura osiedla przewidywała minimalną liczbę miejsc parkingowych dla potrzeb prywatnych [10].

Jednak system stopniowej obsługi nie zadziałał tak, jak zaplanowano. Główny problem leżał w opóźnieniu realizacji budynków użyteczności publicznej w stosunku do obiektów mieszkalnych. Wiele obiektów publicznych nie zostało zbudowanych [1].

Konfiguracja sieci ciągów pieszych w projektach osiedli bezpośrednio zależała od głównych publicznych obiektów. Jednak biorąc pod uwagę, że nie wszystkie te obiekty były zrealizowane, piesza przestrzeń rozwijała się dosyć chaotycznie. Często na nieskoordynowanym rozwoju cierpiała także architektura krajobrazu. We współczesnym kontekście *przestrzeń publiczną* można wyznaczyć, jako przestrzeń miasta, w odróżnieniu od półprywatnej czy prywatnej, jaka jest dostępna dla wszystkich i w każdym czasie [3]. Przestrzeń publiczna – to w pierwszej kolejności przestrzeń społecznego współdziałania.

W ogóle socjalny wymiar przestrzeni miasta zaczął nabierać coraz większego znaczenia. W latach 90. poprzedniego stulecia zdobyła popularność teoria przestrzeni Henri Lefebvre. Autor wprowadza pojęcie *przestrzeń socjalna* i definiuje ją jak dynamiczną formację, w której kluczową rolę odgrywa codzienny proces produkcji stosunków społecznych [2].

Wykorzystując tę teorię, można zestawić pojęcia *otwartej architektonicznej przestrzeni*, którą stosuje się w dyskursie radzieckim, *publicznej przestrzeni*, która koreluje się z przestrzenią postindustrialnego miasta, i *socjalnej przestrzeni*, która jest jakościowo nową kategorią i definiuje się przemianą codziennych praktyk w publicznej oraz prywatnej (fizycznej czy wirtualnej) przestrzeni (il. 1).

Adaptacja przestrzeni postsocjalistycznych osiedli mieszkaniowych. Po rozpadzie Związku Radzieckiego społeczna przestrzeń w osiedlach mieszkaniowych stała się „papierkiem lakmusem” przemian w społeczeństwie. W chwili przejścia do nowej

However, the Stepped System of Services never operated as it was planned. The main problem was that public buildings were not constructed as quickly as residential ones. A lot of public building failed to be built at all [1].

The configuration of pedestrian networks in Soviet large-panel housing estate projects depended directly on the location of main public facilities. But since not all of them were constructed, pedestrian space tended to develop rather chaotically. The landscape of housing estates was not well established either.

In modern context *public space* can be defined as space of the city that is opposed to private and semiprivate space and is accessible for everyone and at any time [3]. First of all, public space is meant for social interaction.

The social dimension of urban space is becoming more and more important. In 1990's the theory of space suggested by Henry Lefebvre became popular. The author introduced the notion of '*social space*' and defined it as a dynamic formation, in which the process of everyday production of social relations plays the main role [2].

Using this theory, we can compare the notions of *open architectural space*, which was widely used in the Soviet discourse, *public space*, which correlates with the space of postindustrial city, and *social space* – a new category in terms of quality, which is determined by the change of everyday practices both in private and public space, physical and virtual (il. 1).

Adaptation of the space of post-socialist housing estates. After the collapse of the Soviet Union the public space of *microrayons* became the 'litmus paper' of social changes. In terms of transition to the trade economy, inconsistent with the logic of Soviet 'dormitory' estates, the interconnection public-private changed one more time. Rapid privatization of public space, its control by business and authorities and non-participation of city dwellers in decision making were typical for the post-soviet period [18]. Besides, the crime rate increased dramatically in the 1990's, which also affected the physical space of the es-

il. 1. Zestawienie otwartej architektonicznej, publicznej i socjalnej przestrzeni, a także obszar przestrzeni, jaki staje się przedmiotem badania (il. aut.) / Open architectural space, public space and social space. The selected area presents the focus of this research (il. aut.)

struktury własności, niezgodnej z logiką radzieckich osiedli, współzależność prywatne–publiczne znów się zmieniła. Dla postradzieckiej publicznej przestrzeni nastąpiła szybka prywatyzacja. Otwarta przestrzeń miasta zaczęła być kontrolowana przez prywatnych przedsiębiorców i władzę. Natomiast mieszkańcy zostali wykluczeni z procesu podejmowania decyzji [18]. Jednocześnie, w latach 90-tych istotnie wzrósł poziom przestępczości, co odzwierciedliło się w fizycznym obrazie osiedla: mieszkańcy zakładali kraty, wzmocnione drzwi, instalowali domofony, tymczasowe garaże, wzmocniając już i tak sztywną granicę między prywatnym i publicznym [10]. Dodatkowo publiczna przestrzeń zaczęła się jawić, jako niebezpieczna.

Osiedla mieszkalne były przeważnie sytuowane w pobliżu zakładów przemysłowych, będących miejscem pracy mieszkańców. Jednak na skutek przemian zakłady przestawały istnieć, mieszkańcy osiedli musieli przemierzać znaczne odległości do nowych miejsc pracy. To również zaważyło na zwiększeniu ilości prywatnych samochodów w przestrzeni osiedla.

Wraz ze zmianą ekonomicznego ustroju najbardziej aktywnym miejscem handlu stała się ulica, w przestrzeni publicznej powstała duża liczba spontanicznych targowisk. Z czasem partery budynków mieszkalnych zostały zamienione na miejsca handlu i usług, główne ulice osiedli transformowały w tak zwane pasy komercyjne, a w pobliżu głównych węzłów komunikacyjnych pojawiały się supermarkety.

Dziś *mikrorajon* – to umowne określenie byłego kompleksowego założenia, w którym najczęściej było zrealizowane w całości tylko jedno ogniwo – mieszkalne, które stopniowo uzupełnia się funkcjami i nabywa nowych właściwości. Można twierdzić, że powstało takie zjawisko, jak *kapitalistyczny mikrorajon*, jednak znaleźć dla niego precyzyjną definicję problematyczne jest [10],

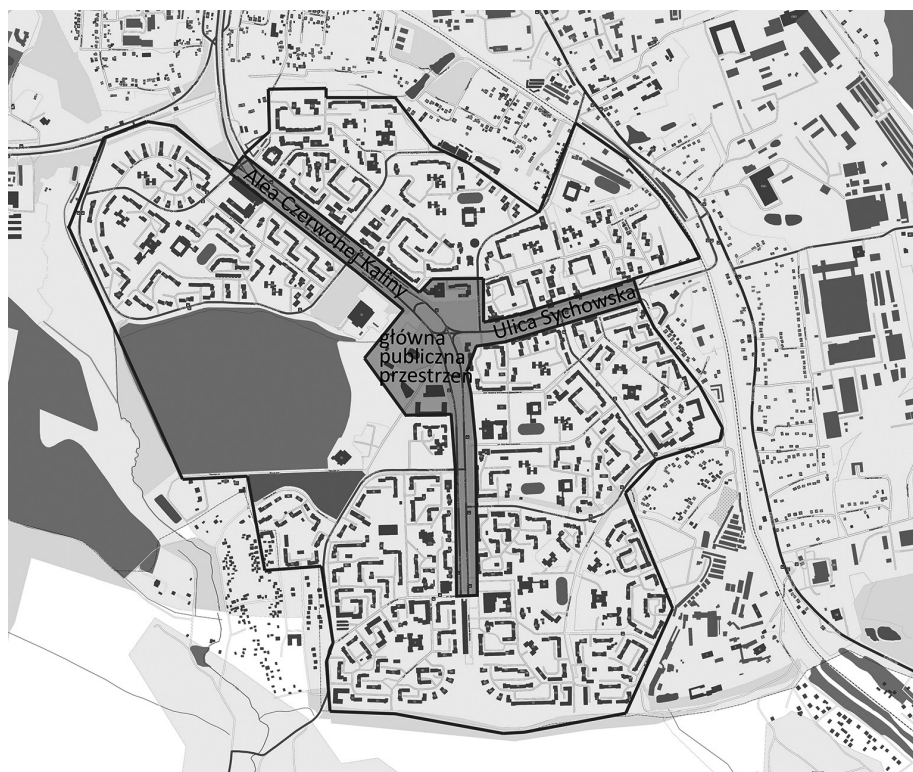
tates: residents latticed their windows, put in metal doors, code locks, constructed temporary garages for private vehicles etc. [10]. This widened the gap between the private and the public even more. In addition, public space was now seen as dangerous and marginalized [18].

Housing estates were usually situated close to the place of employment of residents, i.e. large industrial enterprises, which were considerably eliminated under new economic conditions. As a result, residents had to commute long distances to new job locations. It also contributed to a larger number of private cars.

With the shift to a new economic order streets became the main place for trade with many spontaneous markets appearing in the public space. Over time the ground floors of residential buildings were transformed into trade and service facilities, and main streets – into the so-called commercial strips; supermarkets appeared near major public transport stops [10].

Today *mikrorajon* can be conditionally defined as a former complex formation, in which only one link – the housing – was fully implemented, and which is gradually being completed with new public facilities and acquiring new features. It is possible to speak about the emergence of the new phenomenon of '*capitalistic mikrorajon*' [10], but it is problematic to give it a clear definition, since the transformation process is going under different scenarios in different contexts.

A case study of Sykhiv large-panel housing estate in Lviv. Sykhiv is the biggest socialist large-panel housing estate in Lviv and originated as a settlement for 120 thousand workers of the south-eastern industrial hub of the city. It covers the area of 390 hectares and is divided into 12 *mikrorajons*, each designed for 7-10 thousand residents.

il. 2. Schemat zabudowy osiedla Sychów. Mapa – Googlemaps.com (il. aut.) / The plan of Sykhiv estate in Lviv. Map – Googlemaps.com (il. aut)

ponieważ proces transformacji w różnych kontekstach odbywa się według różnych scenariuszów.

Obiektem badania jest otwarta przestrzeń największego socjalistycznego osiedla we Lwowie – Sychów. Powstało ono, jako miejsce życia dla 120 tysięcy pracowników południowo-wschodniego przemysłowego węzła miasta. Terytorium osiedla – to obszar 390 ha, rozdzielonych na 12 *mikrorajonów*. Każdy z nich jest przewidziany dla 7–10 tys. mieszkańców. Pierwszy dom na Sychowie został zbudowany w 1981 roku. Zrealizowaniu początkowego zamysłu osiedla przeszkodził ekonomiczny kryzys, jaki rozpoczął się pod koniec lat 80. Zostały zbudowane niemal wszystkie zaprojektowane budynki mieszkalne, jednak wiele obiektów publicznych pozostało niezrealizowanych. Dziś postsocjalistyczne osiedle Sychów stało się podstawą jednego z 6 administracyjnych rejonów Lwowa (il. 2).

Opierając się na teorii przestrzeni Lefebvre'a, bardzo istotne jest wzięcie pod uwagę codziennych praktyk ludzi w otwartej przestrzeni osiedla. Ze względu na szybki rozwój wirtualnego wymiaru społecznej przestrzeni – a mianowicie społecznościowych sieci w Internecie – do badania została wybrana metoda analizy fotografii, zrobionych na Sychowie i opublikowanych w bezpłatnym serwisie udostępniającym zdjęcia i wideo – użytkowników Instagram [5].

Pomimo faktu, że Instagram – najpopularniejsza sieć do rozpowszechniania zdjęć i wideo, zajmuje stosunkowo niewiele uwagi naukowców [8], to jednak za pomocą analizy obrazów wyszukiwanych w serwisie Instagram, można określić bardzo subiektywne doświadczenia mieszkańców osiedla i uporządkować je w szerszą „narrację miasta” [4]. Analizując fotografie, należy koniecznie zwrócić uwagę na to, że najaktywniejszymi użytkownikami Instagramu są ludzie w wieku od 13 do 29 lat [8].

Na proces fotografowania zwraca uwagę Jan Gehl, pozycjonując go, jako aktywność „opcjonalną”, a nie „niezbędną”. Fotografowania świadczy o aktywniejszej interakcji użytkownika z przestrzenią [7].

Badając socjalny wymiar otwartej przestrzeni za pomocą fotografii umieszczonych na Instagramie uzyskujemy bezpośredni wgląd w codzienne praktyki ludzi, obserwujemy duży obszar całego osiedla i widzimy zmiany zachodzące w długim odcinku czasu (serwis jest dostępny od 2010 roku) [15].

Na potrzeby badania przeanalizowano fotografie, opublikowane w Instagramie (stan na 01.06.2014), znalezione według hashtagów #Сихів, #Syhiv #Sykhiv. Sumaryczna ilość – 325 fotografii. Autorzy artykułu „*What We Instagram: A First Analysis of Instagram Photo Content and User Types*” wydzielają 8 kategorii fotografii, najbardziej rozpowszechnionych wśród użytkowników [8]. Jednak do konkretnego badania przestrzeni osiedla jest konieczna nowa klasyfikacja.

Fotografie zostały sklasyfikowane wedle zasady, gdzie jest ten, kto fotografuje i co on fotografuje, czyli: użytkownik fotografuje wnętrze, w którym przebywa (A); użytkownik przebywa we wnętrzu, jednak fotografuje to, co na zewnątrz (B); proces fotografowania odbywa się na otwartej przestrzeni (C) (il. 3).

Z 325 fotografii, 38 należy do kategorii „A” – zrobione w pomieszczeniu i przedstawiają wnętrze. Te fotografie nie wchodziły w obszar badania. Reszta – 287 fotografii przedstawiają otwartą przestrzeń. Wśród nich 39 fotografii zostało zrobionych, kiedy użytkownik nie przebywał na otwartej przestrzeni, jednak akcep-

The first residential house in Sykhiv district was put into operation in 1981. The original project of the district failed to be implemented due to economic crisis that began in late 1980's. The construction of almost all residential buildings was completed, but many public facility projects remained unimplemented. Today the post-socialist district of Sykhiv has become a basis for one of the six administrative districts of Lviv (il. 2).

The aim of the study is to determine the qualitative characteristics of the open space of Sykhiv housing estate. Taking into consideration Lefebvre's theory of space, it is important to research people's daily practices in it. Considering the rapid development of the virtual dimension of public space – social networking, – it was decided to analyze photographs of the district published by Instagram, a free application for sharing photos and videos [5].

Despite the fact that Instagram is the most popular networking service for sharing photos and videos, it gets relatively little attention from researchers [8]. However, Instagram images allow exploring very subjective experiences of city dwellers that can become 'part of a larger urban narrative' [4]. While analyzing photos it is necessary to pay attention to the fact that most active Instagram users are people aged 13–29 [8].

Gahle describes taking photographs as a process, noting that it is an 'optional' activity (as opposed to 'necessary' ones), which in particular speaks of more intensive interaction between the user and space [7].

Exploring the social dimension of open space with Instagram we can directly analyze people's everyday practices by observing a large area of the district for a long time (the application has been available since 2010) [15].

In total, 325 photos posted in Instagram as of 01.06.2014 under hashtags #Сихів, #Syhiv #Sykhiv have been analyzed.

The authors of the article „*What We Instagram: A First Analysis of Instagram Photo Content and User Types*” suggest 8 categories of photos which are the most common for Instagram users [8]. But for the purposes of this specific research a new classification is needed

Therefore, the pictures have been classified primarily by user's location while taking the picture and the object photographed: the user being inside and taking a picture of the interior (A); the user being inside and photographing the exterior (B); the user being outside and photographing an open area (C) (il. 3).

38 photos out of 325 belong to category 'A' – they were made in the interior and show activities taking place there, so they are not included in the study. The remaining 287 photographs depict open space. 39 photos out of 287 were taken from indoors. In such a way the user perceives space and interacts with it visually. 248 photos belong to the category 'C' and were made in open space. In turn they can be divided into *observations* in the open space (1) and those representing the *interactions* 'user-user' and 'user-environment' (2) (il. 4).

The category of photographs which can be described as observations (1) contains photos representing architectural open spaces, architectural elements, green areas, natural phenomena, street art, texts, symbols.

325 zdjęć opublikowanych w serwisie Instagram.com. Stan na dzień 01.06.2014
Wyszukiwane według hashtagów #Sykhiv,#Syhiv, #Сіхів

“A” Zdjęcia zrobione we wnętrzach (38 fotografii)

“B” Zdjęcia przestrzeni otwartej zrobione z wnętrza (39 fotografii)

“C” Zdjęcia zrobione w przestrzeni otwartej (248 fotografii)

1. Obserwacje

otwarta architektoniczna przestrzeń

zielone terytoria, zjawiska przyrody

elementy architektoniczne

sztuka ulicy, znaki, tekst

2. Interakcja

“środowisko-użytkownik”: osoby w przestrzeni otwartej, wydarzenia masowe lub codzienne życie

“użytkownik-użytkownik”: krewni i przyjaciele, selfie

osobiste rzeczy lub takie, które są połączone z aktywnością w przestrzeni

social space

public space

open architectural space

il. 3. Klasyfikacja fotografii badania osiedla Sychów. Fot. Autor / Classification of photos selected for the Sykhiv estate case study from Instagram (as of 01.06.2014) Photos by the author

tował ją i był z nią w wizualnej interakcji (kategoria „B”). 248 fotografii należy do kategorii „C”, które zostały wykonane w otwartej przestrzeni. Je z kolei można podzielić na te, które są głównie *obserwacją* otwartej przestrzeni (1) i te, które reprezentują *interakcje* typu „użytkownik-użytkownik” oraz „użytkownik-przestrzeń” (2) (il. 4).

Do fotografii, które można scharakteryzować, jako *obserwacja* (1) należą te, na których przedstawiono otwartą przestrzeń architektoniczną, architektoniczne elementy, tereny zielone, zjawiska przyrody, sztukę ulicy, napisy, znaki.

Otwarte przestrzenie architektoniczne. 89 fotografii zrobiono na alei Czerwonej Kaliny i ulicy Sychowskiej, które teraz są ciągami komercyjnymi, na których znajdują się główne publiczne instytucje osiedla. Prawie połowa tych fotografii, a mianowicie 40, reprezentują główną publiczną przestrzeń osiedla, usytuowaną na przecięciu 2 głównych ulic. Dominantę tego skrzyżowania stanowi nowoczesna cerkiew, którą można wyznaczyć jak reprezentatywną budowlą osiedla. Wśród innych ważnych obiektów centrum jest kinoteatr oraz klub fitness.

Architectural open spaces. 89 photos were taken in Sykhivska Street and Chervonoji Kalyny Avenue, which have become the main commercial strips and along which the main public facilities are located. Almost a half of these photos, namely 40, represent the main public space area – the intersection of the two main streets. The dominant of the main public space is the modern church, which can be defined as the main representative construction of the estate. Other important objects of the center are a cinema and a fitness club.

There are no pedestrians in most photographs, but perspectives of the main streets, architectural complexes, etc. Analyzing the activities of users in the open space, we can state that almost all of them are ‘necessary’ according to Gehl’s classification, therefore they cover only basic needs (the way to work, public facilities or public transport stops). The spaces that dispose users to stay are limited to the park near the church and the area near the cinema and the fitness club in the main public center.

il. 4. Przykład zdjęć kategorii „B” – zdjęcia przestrzeni otwartej zrobione z wnętrza (1-5), „C” – zdjęcia zrobione w przestrzeni otwartej: obserwacja (6-10), interakcja (11-15). Zdjęcia użytkowników Instagramu o nickach darynka_kukhar (1), severko (2), theromanlviv (3), vitalikinakh (4), drt46 (5), severko (6), vitalikinakh (7), vitalikinakh (8), tkarabin (9), halynamalyna (10), oswaldjane (11), crispycr1sp (12), heletiy (13), sianusia (14), solomiya_hulyanych (15) / Examples of photos of category 'B' – photos of open space, made from interiors (1-5), 'C' – photos made in open space: observation (6-10), interaction (11-15). Photos published with by Instagram users with usernames darynka_kukhar (1), severko (2), theromanlviv (3), vitalikinakh (4), drt46 (5), severko (6), vitalikinakh (7), vitalikinakh (8), tkarabin (9), halynamalyna (10), oswaldjane (11), crispycr1sp (12), heletiy (13), sianusia (14), solomiya_hulyanych (15)

Na wielu fotografiach nie widać ludzi, widoczne są jedynie perspektywy ulic, zespoły architektoniczne itp. Analizując aktywność ludzi w przestrzeni, można powiedzieć, że niemal wszystkie są „niezbędne” według klasyfikacji Gehla i zaspokajają tylko podstawowe potrzeby (droga do pracy, zakładów usługowych, przystanki komunikacji). Przestrzeni, przedstawione na zdjęciach, sprzyjające temu, by ludzie mogli w nich zatrzymać się na dłużej – to niewielkie parkowe tereny obok cerkwi i kinoteatru w głównym publicznym centrum.

Prawie połowa zdjęć zrobiona jest wieczorem, co świadczy o dużej aktywności mieszkańców w głównej pieszej przestrzeni osiedla w różnych porach dnia.

Początkowo w koncepcji *mikrorajonizacji* podwórze pozycjonowało się, jako główne miejsce dla socjalizacji [1], jednak fotografii, zrobionych na przydomowych podwórkach w badanym zestawie fotografii, jest tylko 10, jedynie na dwóch są widoczni ludzie. Faktycznie warto zauważyć, że dla grupy wiekowej użytkowników Instagramu podwórko nie jest miejscem spędzania czasu. Prawdopodobnie, znaczenie tej przestrzeni nie zmieniło się od końca lat 80. XX w. Już wtedy badacze twierdzili, że podwórze jest optymalnym środowiskiem tylko dla spędzania czasu przez dzieci i emerytów [1].

Nieduża liczba fotografii przedstawia elementy architektury, można to interpretować w ten sposób, że odgrywają one drugorzędną rolę, wraz z postrzeganiem głównych ciągów architektonicznych dla pieszych.

Almost half of the photos were taken in the evening, which shows that the main pedestrian areas are active at different times of the day.

Initially in the structure of *microrayon* the yard was positioned as the main place of socialization [1]. But only 10 photos in our selection depict yards with people present only in 2. In fact, we can assume that for the age group that uses Instagram this area is not the place to stay. Perhaps the significance of this area has not changed since late 1980's. Even then researchers argued that residential yards were an optimum place of communication for children and pensioners [1].

A small number of images represent architectural elements. Therefore, it can be assumed that they are of secondary importance along with the pedestrian perception of architectural objects.

Architectural forms and objects of built environment are absent in 43 photos of open space, where only green space and natural phenomena are depicted. Therefore, the photos in this category reflect some features of the space that correlate with the estate and are important for users.

Given the fact that Soviet residential units differ from their Eastern European equivalents by much bigger gaps between buildings, greenery is their important feature. According to sociological surveys, the majority of residents point to 'green parks, free space, forest' and 'fresh air and

Na 43 fotografiach otwartej przestrzeni formy architektoniczne i przedmioty sztucznego środowiska są nieobecne albo zajmują drugorzędną rolę. Natomiast fotografie przedstawiają zjawiska i obiekty przyrody. Faktycznie świadczą o właściwościach przestrzeni osiedla, ważnych dla jego mieszkańców.

Uwzględniając to, że osiedla radzieckie różnią się od innych europejskich wzorców znacznie większą przestrzenią między domami, dużo naturalnej zieleni staje się ich właściwością. Według socjologicznego badania, większość ankietowanych mieszkańców wśród plusów osiedla wskazała właśnie „zielen, parki, skwery, wolną przestrzeń, las”, a także „świeże powietrze i ekologię” [17].

Na 22 zdjęciach jest pokazana sztuka ulicy, napisy, znaki. Na dużej części fotografii w tej kategorii są przedstawione tekstowe informacje, które dotyczą tematyki politycznej. Także obecne są rozmaite ogłoszenia, wywieszane przez mieszkańców, co jest jednym ze sposobów komunikacji obecnym w przestrzeni. Kilka fotografii pokazywało mural na szkole muzycznej, a także mural na przekroju poprzecznym budynku przy wjeździe na Sychów.

Na fotografiach, które reprezentują interakcję (2) „użytkownik-użytkownik”, „użytkownik-przestrzeń”, widoczni są bliscy i znajomi sobie ludzie, widać codzienne życie, ich osobiste rzeczy, które określają aktywność użytkowników, a także zbiorowe wydarzenia. Należą do tej kategorii również charakterystyczne dla Instagramu „selfie”.

Tylko na 50 fotografiach są przedstawieni ludzie sobie bliscy, znajomi albo są to „selfie”. Na większości z nich trudno zidentyfikować miejsce wykonania zdjęcia, odzwierciedlają takie aktywności, jak: dziecięce gry i zabawy, wycieczki rowerowe, jazdę na deskorolce, odpoczynek, spacer z zwierzętami itd. Najwięcej fotografii, świadczących o współdziałaniu „użytkownik-użytkownik” zrobiono na placach zabaw i w obiektach sportowych. Faktycznie można nazwać je ważnymi punktami socjalizacji osiedla.

Sowiecki system planistyczny nie promował aktywnie więzi społecznych w *mikrorajonach* [1]. Według badania obrazów Instagram, dwie główne ulice i ich skrzyżowanie jest najbardziej aktywną socjalną przestrzenią na osiedlu. Jednak w niej nie można zaobserwować różnorodnej aktywności, a te, które zostały wyodrębnione zadowalają tylko podstawowe potrzeby mieszkańców.

Jednakże zgodnie z wynikami badań socjologicznych, „Jakość życia we Lwowie” kontakty międzyludzkie – to jest osobisty czynnik, dzięki któremu mieszkańcy Sychowa nie chcą opuścić osiedla [17]. Można przypuszczać, że współdziałanie odbywa się na innych poziomach – półprywatnych i prywatnych, ponieważ w społecznej przestrzeni nie stworzono do tego odpowiednich warunków. Idąc za tym tomiem rozumowania, jeśli mieszkańcy osiedla wykorzystują dla interakcji półprywatne i prywatne sfery, to cudzoziemcom w danej przestrzeni znacznie trudniej się odnaleźć.

Wnioski

1. Przy transformacji industrialnego miasta na postindustrialne, znaczenie koncepcji przestrzeni otwartych, które były w sowieckim dyskursie, zastąpione zostało aktualniejszymi dziś pojęciem publicznej przestrzeni, a także pojęciem socjalnej przestrzeni. Jednak, właściwości radzieckiego modelu osiedla wpływają dotychczas na kształtowanie przestrzeni życiowej.
2. W osiedlach mieszkaniowych odbyła się zmiana morfologii przestrzeni: granice *mikrorajonów* są faktycznie zniwelowane.

healthy environment’ as the main benefits of Sykhiv [17]. Street art, texts and signs are depicted in 22 photos. A large number of photos in this category show text messages in public space related to political issues and different announcements. There are also a few photos of paintings on the walls of the music school and the sidewall of a residential building found at the entrance to Sykhiv estate.

In the photographs representing the *interaction* (2) ‘user-user’ and ‘user-environment’ in open space we can see the users’ immediate acquaintances, friends, relatives as well as so-called ‘selfies’, personal belongings indicating their activity, the daily life of strangers and outdoor events.

Only 50 photographs show immediate acquaintances and selfies. It is difficult to identify the location in most of them. These photos reflect activities such as children’s playing, cycling, skateboarding, rest, walking pets etc. The greatest number of photos showing the interaction ‘user-user’ was made at children’s playgrounds and sport grounds. In fact, these are important points of socialization in Sykhiv estate.

The Soviet system of urban planning did not promote active social ties between the residents of *mikrorayons* [1]. The researched Instagram images show that the two main streets of Sykhiv and their intersection are the liveliest and most active public spaces of the estate, but the activities depicted meet only the basic needs of residents and are ‘necessary’ activities according to Gehl’s classification.

However, the results of the survey ‘Quality of life in Lviv’ show that social contacts are an important personal factor that makes Sykhiv residents stay in the estate [17]. We can assume that interaction occurs at other levels – private and semi-private, while appropriate conditions for it have not been created in public space. However, while district dwellers interact with each other in semi-private or private spaces, it is much more difficult for strangers or guests to find such an alternative.

Conclusions

1. Today the housing estates built in 1960-1980 are still at the stage of transitivity, while the Soviet model of settlement still influences the formation of space for living. However, along with the transformation of cities from industrial to postindustrial, the Soviet notion of open architectural space has been replaced by that of public space, which is more relevant in contemporary conditions, and the notion of dynamic social space.
2. The morphology of space of large-scale housing estates has changed considerably: the boundaries of *mikrorayons* are actually defaced. The original structure of the Graded System of Services and the division into *mikrorayons* are just a formality. In particular, pedestrian activity in Sykhiv is actually observed along two main streets of the district that have been transformed into commercial strips, the so-called ‘soft edges’ that activate pedestrian movement.
3. The public space of Sykhiv estate is mainly seen by the pedestrians as a transit zone and less frequently

Początkowa struktura zakładów stopniowej obsługi i podział na mikrorajony stał się zaledwie formalnością. W szczególności, w badanym osiedlu Sychowie ruch pieszy faktycznie odbywa się wzdłuż pasów komercyjnych. W ten sposób dwie główne ulice zyskały tak zwane „miękkie krawędzie”, które aktywizują ruch pieszych.

3. Społeczna przestrzeń badanego osiedla w ciągach pieszych przeważnie postrzegana jest jak strefa tranzytowa, rzadziej rozpatruje się ją, jak miejsce spędzania czasu. Najczęściej zabezpiecza ona tylko funkcje „niezbędne”, w odróżnieniu od funkcji „opcjonalnych”. Zaobserwować można raczej wizualny kontakt użytkownika z przestrzenią, niż bezpośrednią interakcję „użytkownik-przestrzeń”, „użytkownik-użytkownik”. Można przypuścić, że międzyludzkie interakcje odbywają się w półprywatnych i prywatnych przestrzeniach.
4. Metoda analizy zdjęć, dostępnych w sieciach społecznościowych wyszukiwanych według hashtagów, jest jedną z metod wyznaczania dynamicznych granic przestrzeni socjalnej i określenie jej właściwości. Dzięki niej można zdefiniować aktywne publiczne miejsca w przestrzeni ważne dla dalszej analizy. W badanym osiedlu szczególnie miejsca zajmują przestrzenie wkoło cerkwi, kinoteatru, fitness klubu, ciągi komercyjne z szeregiem instytucji publicznych, place zabaw.

BIBLIOGRAFIA

- [1] Andrušchenko N. P., *Kompleksnaja zastrojka żylych rajonov. Poisk, eksperiment v zodčestve Ukrainy*, Budivel'nyk, Kyjiv 1989.
- [2] Bedaš J. A., *Koncepcija social'nogo prostranstva Anri Lefevra*, „Vestnik TGPU” 11(126), 2012, s. 219-224.
- [3] Carr S. (Ed.), *Public Space*, Cambridge University Press, Cambridge 1992.
- [4] Chohan S. A (2014, June 5). *New Urban Image – what Instagram can tell about a city*. Protokół dostępu: http://futurecapetown.com/2014/06/a-new-urban-image-what-instagram-can-tell-about-a-city/#.U_9E8NK1Z4c [10.07.2014].
- [5] Fromer D. (2010, November 1). *Here's How To Use Instagram*. Protokół dostępu: <http://www.businessinsider.com/instagram-2010-11> [21.05.2014].
- [6] Gehl J., *Life Between Buildings: Using Public Space*, Van Nostrand Reinhold, New York 1987.
- [7] Gehl J., Svarre B. *How to Study Public Life*, Island Press, Washington 2014.
- [8] Hu Y., Manikonda L., Kambhampati S. (2014). *What We Instagram: A First Analysis of Instagram Photo Content and User Types*. Protokół dostępu: <http://www.public.asu.edu/~yuhenghu/paper/icwsm14.pdf> [21.05.2014].
- [9] Lefebvre H. *The Production of Space*. Oxford: Blackwell, 1991.
- [10] Goldhoorn B., Sverdlov A. *Microrayon. Transformations of the Soviet City under Capitalism*, Volume The Block, 3, 2009, s.14–18.
- [11] Mezencev I. V. *Planirovočnaja struktura i kompozicija żylogo obrazovanija*, „Stroitel'stvo i architektura” 7, 1975, s. 6.
- [12] Kontorovič I.Ja., Ber'ušev K.G., Burlakov N. Ja., *Žyloj rajon i mikrorajon. Posobije po planirovke i zastrojke*, red. V.A.Škvarikov, Strojizdat, Moskva 1971.
- [13] Savchuk O. *The influence of public space design on social interaction through ludic activities*. The case study of Superkilen, Malmö University, Malmö 2014
- [14] Šymko V.T., *Architekturnoje formirovanije gorodskoj sredy: učebnoje posobije d'la studentov vuzov*, Vysšaja škola, Moskva 1990.
- [15] Smith C. (2014). *By The Numbers: 85 Interesting Instagram Statistics*. Protokół dostępu: <http://expandedramblings.com/index.php/important-instagram-stats/#.U9NzQNEUzG> [25.09.2014].
- [16] Urban F., *Tower and Slab. Histories of Global Mass Housing*, Routledge, London 2012.
- [17] *Jakist' žytt'a u Lvovi: zvit za rezul'tatamy kil'kisnoho sociolohičnoho doslidženn'a*. (2011, August-September). Protokół dostępu: http://city-institute.org/Socio/zvit_yakist%20zyttia_august2011_misto.pdf [16.06.2013].
- [18] Zhelina A. (2013). *Learning to Use 'Public Space': Urban Space in Post-Soviet Petersburg*, “The Open Urban Studies Journal” 6, s. 30–37 Protokół dostępu: https://www.academia.edu/4951837/Learning_to_Use_Public_Space_Urban_Space_in_Post-Soviet_St._Petersburg [10.05.2014].

as a place to stay. Only 'necessary', but not 'optional', activities usually take place there. A strong visual contact between the user and the space can be observed, but at the same time the interaction 'user-space' or 'user-user' is weak. It can be assumed that these types of interaction occur at semiprivate and private levels.

4. Therefore, photograph analysis can be used as an effective method of finding the dynamic boundaries of a social space and determining its qualitative features. As a result, socially important places can be determined in a space for further research. In Sykhiv estate such places are the space near the church, the cinema and commercial strips with a number of public buildings and playgrounds.

BIBLIOGRAPHY

- [1] Andrušchenko N. P., *Kompleksnaja zastrojka żylych rajonov. Poisk, eksperiment v zodčestve Ukrainy*, Budivel'nyk, Kyjiv 1989.
- [2] Bedaš J. A., *Koncepcija social'nogo prostranstva Anri Lefevra*, „Vestnik TGPU” 11(126), 2012, s. 219-224.
- [3] Carr S. (Ed.), *Public Space*, Cambridge University Press, Cambridge 1992.
- [4] Chohan S. A (2014, June 5). *New Urban Image – what Instagram can tell about a city*. Protokół dostępu: http://futurecapetown.com/2014/06/a-new-urban-image-what-instagram-can-tell-about-a-city/#.U_9E8NK1Z4c [10.07.2014].
- [5] Fromer D. (2010, November 1). *Here's How To Use Instagram*. Protokół dostępu: <http://www.businessinsider.com/instagram-2010-11> [21.05.2014].
- [6] Gehl J., *Life Between Buildings: Using Public Space*, Van Nostrand Reinhold, New York 1987.
- [7] Gehl J., Svarre B. *How to Study Public Life*, Island Press, Washington 2014.
- [8] Hu Y., Manikonda L., Kambhampati S. (2014). *What We Instagram: A First Analysis of Instagram Photo Content and User Types*. Protokół dostępu: <http://www.public.asu.edu/~yuhenghu/paper/icwsm14.pdf> [21.05.2014].
- [9] Lefebvre H. *The Production of Space*. Oxford: Blackwell, 1991.
- [10] Goldhoorn B., Sverdlov A. *Microrayon. Transformations of the Soviet City under Capitalism*, Volume The Block, 3, 2009, s.14–18.
- [11] Mezencev I. V. *Planirovočnaja struktura i kompozicija żylogo obrazovanija*, „Stroitel'stvo i architektura” 7, 1975, s. 6.
- [12] Kontorovič I.Ja., Ber'ušev K.G., Burlakov N. Ja., *Žyloj rajon i mikrorajon. Posobije po planirovke i zastrojke*, red. V.A.Škvarikov, Strojizdat, Moskva 1971.
- [13] Savchuk O. *The influence of public space design on social interaction through ludic activities*. The case study of Superkilen, Malmö University, Malmö 2014
- [14] Šymko V.T., *Architekturnoje formirovanije gorodskoj sredy: učebnoje posobije d'la studentov vuzov*, Vysšaja škola, Moskva 1990.
- [15] Smith C. (2014). *By The Numbers: 85 Interesting Instagram Statistics*. Protokół dostępu: <http://expandedramblings.com/index.php/important-instagram-stats/#.U9NzQNEUzG> [25.09.2014].
- [16] Urban F., *Tower and Slab. Histories of Global Mass Housing*, Routledge, London 2012.
- [17] *Jakist' žytt'a u Lvovi: zvit za rezul'tatamy kil'kisnoho sociolohičnoho doslidženn'a*. (2011, August-September). Protokół dostępu: http://city-institute.org/Socio/zvit_yakist%20zyttia_august2011_misto.pdf [16.06.2013].
- [18] Zhelina A. (2013). *Learning to Use 'Public Space': Urban Space in Post-Soviet Petersburg*, “The Open Urban Studies Journal” 6, s. 30–37 Protokół dostępu: https://www.academia.edu/4951837/Learning_to_Use_Public_Space_Urban_Space_in_Post-Soviet_St._Petersburg [10.05.2014].